

ESGLÉSIA

DE

MENORCA

**Butlletí oficial
del Bisbat**

**RESULTATS DE L'ENQUESTA AL CLERGAT
DE LA DIOCESI DE MENORCA, SOBRE AL-
GUNS ASPECTES DE LA PROBLEMATICA DE
LA PASTORAL MATRIMONIAL.**

Núm. 5 - EXTRAORDINARI - 1981

INDEX

	<u>Pàg.</u>
Presentació	165
Observacions preliminars	167
Introducció	169
ELS RESULTATS DE L'ENQUESTA	
Aspectes quantitativus i qualitativus	170
1.	170
2.	172
3.	173
4.	180
5.	181
6.	181
7.	182
8.	186
9.	187
10.	190
11.	192
Conclusions	198
Apèndix: El qüestionari, amb quantificació de les respostes obtingudes	201

PRESENTACIÓ

Estimats germans sacerdots,

Era el mes d'octubre d'antany, quan des de la Cúria diocesana vos enviaven una enquesta per a contestar, sobre "alguns aspectes de la problemàtica de la pastoral matrimonial". Jo mateix vos dirigia també una carta en la qual animava i demanava "la vostra esperada i eficient col.laboració de tots" en aquesta feina específica de contestar l'enquesta i fer-ho amb tota serietat i sinceritat.

Avui, després de mig any, ja vos puc fer la presentació dels resultats de l'enquesta realitzada, amb els detalls de la seva quantificació i qualificació. N'hem de donar gràcies al bon amic Joan Estruch i també a I.S.O.R. l'Institut de sociologia religiosa que ell dirigeix i que tan amablement s'han prestat a fer aquesta feina, prou laboriosa.

Però aquesta presentació no voldria només ésser açò, una presentació per dir: aquí teniu els resultats, llegiu-los. No. En la meua carta citada ja vos deia que aquest tema de la família i el matrimoni, de moment, quedava concretat en aquestes preguntes, destinades a ser contestades pels sacerdots de la diòcesi, però esperant continuar tota la problemàtica que inclouen, de cara ja a resolucions posteriors per a la nostra pastoral matrimonial.

El sociòleg, com podreu veure, també ens diu el mateix. És necessari continuar i ampliar a d'altres persones tota aquesta temàtica. Tots sabeu que ja hem començat a fer-ho. A principis d'aquest any vos escrivia una carta pastoral iniciadora i anunciadora de la nostra reflexió-revisió dels anys 80. I certament, és en aquesta reflexió on han d'entrar de ple totes aquestes qüestions.

Present *Tot i que la quantificació dels resultats és significativa, estime, però, més important que la nostra reflexió i estudi serè versí més prest sobre els aspectes qualitatius de les dades obtingudes per l'enquesta. En aquest sentit voldria indicar-vos el que m'ha aconsellat el Consell del Presbiteri en el sentit que els sacerdots reflexionàssiu, conjuntament o individualment, i també amb seglars, sobre l'enquesta i que ens en donàssiu els resultats, per mitjà del vostre representant al dit Consell.*

Aspecte *Crec del tot convenient, per no dir necessari, que d'una manera metòdica a les reunions mensuals d'arxiprestat s'hi reflexioni perquè m'agradaria sentir la veu i les aportacions de tots pel bé del nostre poble cristià i de tota l'illa, i amb les repercussions que pot tenir per la nostra pastoral.*

No podem quedar de cap manera amb una mirada contemplativa i estàtica de l'enquesta que ens dugui a unes exclamacions estèrils, sinó pessimistes. L'important és que sapiguem conduir tot aquest treball a uns camins per una sana pastoral matrimonial aquí a Menorca.

Esper que de tot açò en poguem obtenir bons resultats i que feim passes tots junts sense cap casta d'excepcions per part de ningú. Ara, idò, teniu a les vostres mans, als vostres ulls de pastor, aquesta enquesta. Ben llegiu-la i ben estudiau-la, fent-la objecte de pregària, per fer les vostres aportacions. Així ho esper, i així ho desig, per què els vostres desitjos i les vostres esperances es fonguin en les meves.

Ciutadella, 21 de maig del 1981

Observacions preliminars

Primer de tot, i encara que no tingui relació directa amb la finalitat precisa d'aquest petit estudi, poden resultar d'interès algunes observacions de caire molt general sobre el clergat de la diòcesi menorquina que és, d'altra banda, la població a la qual anava adreçada l'enquesta que aquí comentarem.

1. La relació dels sacerdots incardinats a la diòcesi inclou 57 noms corresponents al clergat secular, als quals caldria afegir 5 membres del clergat regular (Salesians).

D'aquests 57 capellans, 51 resideixen a Menorca, 2 a Barcelona, 2 a Madrid, 1 a Mallorca i 1 a Amèrica Llatina.

Quant a la distribució geogràfica dels 51 residents a l'illa, és la següent

		Tant per cent
Ciutadella	25	49,0 (+ els 5 PP. Sales.)
Maó	15	29,4
Alaior	4	
Ferrerries	2	
Es Castell	1	
Fornells	1	
Mercadal	1	
Migjorn	1	
Sant Lluís	1	
	<hr style="width: 10%; margin: 0 auto;"/>	
	51	

2. L'estudi fet per ISPA l'any 1967 obtenia uns totals de 60 sacerdots seculars i 5 regulars residents a la diòcesi (pàg. 12.4), de manera que en els darrers 13 anys s'hauria produït una disminució de 9 capellans en el total de l'illa.

3. Hem calculat la distribució d'edats d'aquests 51 sacerdots (tenim en compte únicament els seculars, i residents a Menorca, per tal de poder comparar les dades amb les calculades sobre aquesta base a l'estudi d'ISPA).

A 1 de gener de 1981, la distribució és la següent:

	<u>Nascuts</u>	<u>Tant per cent</u>
any 1950 i després . . .	2	3,90
entre 1940 i 1949	9	17,65
1930 i 1939	9	17,65
1920 i 1929	13	25,50
1910 i 1919	16	31,40
1900 i 1909	—	—
any 1899 i abans	2	3,90
	<hr/>	<hr/>
	51	100,00

Corregint els percentatges de l'estudi d'ISPA (que a la pàg. 12.5 estan calculats erròniament) obtindríem la següent taula comparativa

	<u>1967</u>	<u>1980</u>
	<u>°/o</u>	<u>°/o</u>
menys de 30 anys	8,33	3,90
de 31 a 40	28,33	17,65
41 a 50	16,67	17,65
51 a 60	31,67	25,50
61 a 70	8,33	31,40
71 a 80	6,67	—
més de 80 anys	—	3,90

Una lectura atenta de la taula estalvia la necessitat de fer-hi comentaris. Hi ha un envelliment manifest, que previsiblement augmentarà en els propers anys donat que els percentatges dels grups més joves són petits, i que en un termini relativament curt pot dur (si es mantenen les tendències dels darrers anys) a una reducció força dràstica del nombre de sacerdots.

L'edat mitjana es situa entre els 52 i 53 anys, essent més elevada tant a Ciutadella com a Maó, i per tant amb un promig força més baix a les altres poblacions de l'illa.

Introducció

Sobre el total de 62 sacerdots, (57 seculars i 5 regulars) el qüestionari fou enviat a 59; quedaren exceptuats els 2 capellans residents a Madrid així com el resident a Amèrica.

1. De les 59 enquestes trameses s'han rebut 56 targes comunicant haver enviat el qüestionari, i 55 qüestionaris. D'altra banda, dels 55 qüestionaris efectivament rebuts, 2 han estat enviats en blanc (un d'ells amb una nota en la qual la persona s'identificava i justificava el fet de no poder-lo contestar).

Així doncs, són 53 els qüestionaris realment contestats (90 per cent sobre el total).

D'aquests 53 qüestionaris, 3 estan només parcialment contestats. Els eliminarem però de l'anàlisi donat que hi ha més preguntes en blanc que no pas contestades, de manera que l'anàlisi dels resultats es farà exactament sobre 50 respostes en total (85 per cent del total d'aquestes enviades). Tot i que és cert que els hauríem pogut conservar per tal de tenir en compte les poques preguntes que hi són efectivament contestades (totes elles preguntes "tancades", és a dir aquelles en les quals únicament hom havia de contestar posant una creu), ens hem decidit a no fer-ho així per l'enorme avantatge pràctic que suposava el fet de treballar sobre una xifra total de 50: efectivament, cada vegada que hom vulgui traduir en percentatges els resultats que aquí es donaran en xifres absolutes, n'hi haurà prou amb multiplicar per 2 les xifres en qüestió.

2. D'altra banda, els 50 qüestionaris es poden dividir en 2 grans grups: en 6 casos el qüestionari està contestat íntegrament, però tan sols amb les respostes en forma de creu, és a dir sense cap comentari ni resposta a les preguntes "obertes"; els altres 44 inclouen aquestes darreres respostes, molt més personals i pensades. En conjunt hom pot ben afirmar, doncs, que la resposta a l'enquesta ha estat molt positiva, tant pel nombre de contestacions com pel fet que són, en la immensa majoria dels casos, contestacions reflexionades i fetes a consciència.

3. Donat el caràcter absolutament anònim amb el qual fou realitzada l'enquesta, el tractament de les respostes serà fet de manera unitària: és a dir, considerant com un sol grup el conjunt dels 50 qüestionaris, sense introduir-hi subdivisions en funció dels grups d'edat, localització geogràfica o càrrec pastoral de les persones, donat que per definició desconeixem del tot a qui correspon cada qüestionari. Es tractarà de veure en tot cas si dins el conjunt dels 50 es configuren

diferents tipus de tendències d'opinió, però sense poder dir mai si l'una o l'altra son més característiques dels grups de capellans més joves, o dels de Ciutadella, etc.

4. És important advertir que des d'un punt de vista estadístic la significació dels percentatges (que nosaltres no donarem, però que el lector pot calcular automàticament mitjançant una simple multiplicació per dos), serà més aviat escassa, donada la xifra absoluta total sobre la qual treballarem (50). En aquest sentit creiem que cal no abusar aquí de la **quantificació** dels resultats, sinó que l'interès de l'anàlisi hauria de ser més aviat el de fer ressaltar els aspectes **qualitatius** de les dades proporcionades per l'enquesta.

5. Tot i així, i procurant no oblidar aquesta advertència prèvia, en la presentació dels resultats combinarem simultàniament:

- a) les dades de tipus quantitatiu, que ens proporcionaran unes primeres orientacions globals;
- b) una anàlisi més interna de cada qüestionari, per tal de veure'n la coherència i el tipus de tendències que es desprenen del conjunt de les respostes; i
- c) un estudi —més difícil però segurament més significatiu— que prescindeixi ja de les xifres i es fixi en canvi en els aspectes més qualitatius de les respostes a l'enquesta.

Paral·lelament, i en el decurs de la mateixa anàlisi dels resultats procurarem deixar plantejats alguns interrogants sobre qüestions que demanen una reflexió ulterior (i no necessàriament sociològica), de tal manera que això serveixi, entre d'altres coses, per a veure la forma com es podria prolongar més endavant aquest estudi sobre la problemàtica de la pastoral matrimonial, estudi del qual la present enquesta adreçada als sacerdots n'era tan sols una primera etapa.

ELS RESULTATS DE L'ENQUESTA

Aspectes quantitatius i qualitatius

Farem la presentació dels resultats seguint l'ordre mateix de les preguntes del qüestionari, i donarem els resultats obtinguts per a cada pregunta.

1. La primera pregunta tenia una doble vessant; a partir d'una constatació inicial, "avui, son majoria les parelles que demanen el matrimoni eclesiàstic", es preguntava en primer lloc "quina creu que serà la situació d'aquí vint anys, l'any 2000?". La distribució de les respostes és la següent:

- la majoria seguiran casant-se a l'Església. 31
- s'optarà majoritàriament pel matrimoni civil 10
- es prescindirà majoritàriament de la institució del matrimoni, tant civil com eclesial 3
- **Altres: no ho sé; és difícil de predir; depèn 6**

Cal fer notar que darrera la primera de les possibilitats de resposta (qué és l'adoptada per més de 6 de cada 10 sacerdots) hom pot distingir-hi tendències diferents: una primera postura, més aviat minoritària, és la dels qui pensen que la majoria seguiran casant-se a l'Església perquè creuen que "passada aquesta febre actual, la gent tornarà a l'Església"; una segona postura és la dels qui matisen que no saben si es tractarà matemàticament de la majoria, però que en qualsevol cas seran molts els qui seguiran casant-se a l'Església; i finalment un grup força nombrós de capellans que ho afirmen en un esforç de realisme i d'objectivitat, independentment que això personalment els agradi o no (que és el que la pregunta pretenia), però que al mateix temps precisen que tot i ésser majoria els qui es casaran a l'Església, "creixerà el nombre dels qui optaran pel matrimoni civil", "augmentarà el nombre de parelles que s'ajuntaran en privat o es casaran pel civil", mentre que "respecte d'ara el nombre de matrimonis canònics minvarà".

En segon lloc hom preguntava "quina fóra al seu parer la situació ideal?". Reordenant les possibilitats de resposta en funció de les contestacions obtingudes a l'apartat "altres", tindríem la següent distribució:

- que tothom es casés a l'Església 9
- que es casés a l'Església el màxim nombre possible, amb tal d'estar degudament preparats 4
- que per l'Església no es casés ningú 13
- que només es casessin a l'Església uns pocs, i que la gran majoria passés pel matrimoni civil 10
- que els cristians es casessin a l'Església, i els no cristians pel civil 14
- que tothom passés pel matrimoni civil, i posteriorment els cristians rebessin el sagrament del matrimoni 8

- que desaparegués la institució jurídica del matrimoni, tant civil com eclesiàstic 3 3
- No contesten 2 2

Les diferències entre els tres subgrups de la postura que apareix com a majoritària són bàsicament de matís, però val la pena de comentar-les mínimament. Els primers (10 en total) són els qui es limiten a acceptar la formulació de la resposta tal com quedava plantejada al qüestionari; els altres introdueixen correccions a aquesta formulació, amb dues tendències força paral·leles i significatives: els uns (14 en total) subratllen sobretot la necessitat que el sacrament del matrimoni quedi reservat per als creients, "els convençuts": "que es casin per l'Església aquelles (parelles) que ho vegin com una exigència i expressió de la seva fe cristiana"; "que el matrimoni eclesiàstic fos sempre la conseqüència d'una seriosa experiència de la fe i mai un convencionalisme religiós". Mentre que el darrer sub-grup (8 en total) tendeix més aviat a subratllar la necessitat de desvincular ambdós tipus de matrimoni, de manera que el canònic deixi de tenir efectes civils; per això s'insisteix en el desig que tothom passi prèviament pel casament civil.

Finalment, reproduïm la original resposta d'un dels capellans que opta per la desaparició de la institució jurídica del matrimoni: "que desaparegui la institució i els que es vulguin casar que ho facin com en el noviatge: que es vagin conquistant cada dia. Si s'estimen, la unió serà més forta que l'actual sacrament que molts fan ben a la força". (No cal dir que, des d'un punt de vista **estrictament sociològic**, aquesta postura és utòpica).

L'anàlisi dels resultats combinats de les dues parts de la pregunta ens permet observar que el grup que a la primera d'elles considerava que en el futur s'optaria majoritàriament pel matrimoni civil (10) es manté molt homogeni i es retroba, a la segona pregunta, en la distinció entre matrimoni civil per als no realment cristians, i eclesiàstic per als cristians "de debò". En canvi el grup majoritari (31) que a la primera pregunta afirmava que en el futur la gent es seguiria casant per l'Església, ara esclata en dues tendències diferents: les dues terceres parts s'afegeixen als anteriors (insistència en la separació d'ambdós tipus de matrimoni) mentre que un terç (10) opina que la situació ideal fóra que tothom es casés a l'Església.

2. A la segona pregunta, sobre les raons per les quals "considera que la majoria demana avui el matrimoni eclesiàstic" es podien donar una o diverses respostes, numerant-les en aquest cas per ordre d'importància.

tància. Si donem 4 punts a la resposta (única o bé) donada en primer lloc, 3 a la segona opció, 2 a la tercera, 1 a la quarta, i 0 en el cas de no ésser triada la resposta, obtindríem per a cadascuna d'elles la següent puntuació:

—per tradició	99
—per una opció de fe	43
—per una mena de sentiment en el fons religiós, encara que sovint poc conscient.	158
—per pressió social	78

De fet els resultats haguessin estat semblants sense necessitat d'obligar a una jerarquizació de les respostes per ordre d'importància. Efectivament, tenint en compte tan sols la opció triada en primer lloc (o com a més important), sobre el total de 50 qüestionaris la tradició és esmentada en 16 ocasions, la opció de fe només en 2 casos, el sentiment religiós en 25, i la pressió social en 7.

3. La tercera pregunta, sobre les diferents possibles situacions en les quals una parella pot demanar el matrimoni canònic, és més complexa tant pel que fa al plantejament com al tractament de les respostes, ja que es subdivideix en onze preguntes diferents, tot distingint en cadascuna d'elles dos nivells: allò que el sacerdot **de fet** generalment fa, i allò que **en consciència** preferiria fer. Per causa d'aquesta mateixa complexitat la presentació dels resultats s'haurà de fer en tres moments diferents i successius.

3.1. En primer lloc veurem la simple quantificació dels resultats de cadascuna de les preguntes.

a) Si la parella demana el matrimoni **per tradició**, la immensa majoria (46) accepta casar-los; només 3 responen negativament, i 1 no contesta. En canvi, són majoria els qui en consciència preferirien no casar-los: 30 en total (2 dels quals precisen que preferirien no fer-ho si la tradició és **l'únic** motiu que inspira la petició), mentre que 17 contesten afirmativament, i 3 no responen.

En aquest primer ítem trobem doncs una primera discrepàcia entre comportament real i preferència, que es donarà igualment en d'altres preguntes, i que més endavant caldrà comentar. En aquest primer cas, la distribució dels grups quedaria així:

No — No	3
Sí — Sí	17
Sí — No	27
(no contesten)	3

b) Si el matrimoni canònic és demanat **per un sentiment en el fons religiós, encara que sovint poc conscient**, la unanimitat quant al comportament real és més gran encara: 48 contesten afirmativament (1 diu no, 1 no contesta); i en aquest cas són també majoria els qui **en consciència** preferirien casar-los efectivament: 30, enfront de 14 respostes negatives i 6 casos de no resposta. Predomina ací, doncs, la concordància entre el que hom fa i el que hom voldria fer, i els grups serien els següents:

No — No	1
Sí — Sí	30
Sí — No	13
(no contesten)	6

c) La **pressió social** com a factor principal en la demanda del matrimoni canònic fa variar considerablement la tendència de les respostes. La unanimitat es fa més aviat entorn a la consideració que en consciència no se'ls hauria de casar: 41 contestacions van per aquí, mentre que tan sols 5 responen afirmativament (1 diu que no ho sap, 3 no contesten). A nivell del comportament real la majoria segueix donant una resposta afirmativa (32 afirmen que de fet solen casar-los), però la xifra és molt inferior a la de les dues preguntes anteriors; i creix per tant el nombre dels qui es neguen a acceptar aquests casaments (15 en total; 3 no contesten). Això significa, per tant, que tornem a la discrepància entre comportament i preferència com actitud majoritària, igual que en el cas del factor **tradició**; però a diferència del que succeïa allí, el segon grup significatiu és el que respon negativament a ambdós nivells (mentre que en aquell cas contestava en termes afirmatius). Aquests serien els grups:

No — No	15
Sí — Sí	5
Sí — No	26
(no contesten)	4

Això significa, per tant, que aquests tres factors que apareixen ja a la pregunta núm. 2 han estat interpretats pels sacerdots en termes majoritàriament positius pel que fa al "sentiment religiós" i francament negatius en el que pertoca a la "pressió social", quedant el factor "tradició" en una situació intermitja.

d) En un segon grup de preguntes es presentaven diverses hipotètiques situacions de la parella que sol·licita el matrimoni canònic. En primer lloc, quan aquesta es declara creient però no practicant, tots 50 sense excepció accepten casar-los, mentre que 19 preferirien en consciència no fer-ho (enfrent de 30 que estan d'acord en fer-ho així).

En canvi, quan la parella es presenta com no creient, la situació varia radicalment: la majoria es nega al matrimoni en tals circumstàncies (31), 17 l'accepten, i 1 diu que depèn del cas concret (1 no contesta); però tots 50 declaren unànimement que preferirien no casar-los.

Presentem conjuntament la distribució dels grups per a ambdues preguntes:

	creients	
	no practicants	no creients
No — No	0	31
Sí — Sí	30	0
Sí — No	19	17
(no contesten)	1	2

En efecte, és interessant comprovar com el grup que per a simplificar anomenem No-No obté zero respostes en el primer cas, mentre que el mateix zero es dona en el grup Sí-Sí en la segona pregunta. I sobretot és interessant fer notar que darrera l'aparent similitud dels dos grups Sí-No, no hi ha en general les mateixes persones: els 19 que contesten Sí-No a la primera pregunta tendeixen a respondre No-No a la segona, mentre que els 17 del Sí-No d'aquesta darrera corresponen a part dels que a la primera contestaven Sí-Sí. Es detecta així en gairebé tots els sacerdots un procés paral·lel de radicalització en llur postura en passar de la consideració dels no practicants als no creients: els més transients en el primer cas (Sí-Sí) ho esdevenen menys (Sí-No), i els que ja no ho eren gaire (Sí-No) es mostren intransients (No-No).

e) Les tres preguntes següents ofereixen resultats força similars. Si la parella no admet **el principi de la indissolubilitat** del matrimoni 42 preferirien no casar-los, dels quals 33 de fet s'hi neguen. Tan sols 6 preferirien casar-los, mentre que 9 ho accepten però preferirien no fer-ho.

Les xifres són similars en el cas d'una parella que no dona cap

valor a la **fidelitat**: amb la diferència que en aquest cas tan sols 1 capellà no tindria inconvenient a casar-los, mentre que són ara 13 els qui de fet accepten i preferirien no casar-los.

El grau de discrepància entre comportament real i preferència es fa més gran en el cas d'una parella sense cap projecte de **creació d'una família cristiana**: aquí són quatre els que responen afirmativament en ambdós casos, 20 els que contesten amb dues negatives, i 23 els qui diuen sí a la primera i no a la segona.

El quadre amb els resultats precisos és aquest:

	no admet principi indissolubilitat	no dóna valor a la fidelitat	no té projecte de creació fam. cristiana
No — No	33	33	20
Sí — Sí	6	1	4
Sí — No	9	13	23
(no contesten)	2	3	3

En totes aquestes preguntes ens abstenim de fer ulteriors comentaris ja que creiem que no és al sociòleg a qui pertoca de fer-los: pensem que és millor oferir aquests resultats amb tota objectivitat, a fí que donin peu a una reflexió si s'escau.

f) Novament retrobem una forta majoria en el cas de la parella que habitualment ha mantingut relacions prematrimonials; i no tant pel fet que 47 acceptin de casar-los (1 sol diu que no, 2 no contesten), sinó sobretot pel fet, molt més significatiu, que tan sols 7 preferirien en consciència no casar-los; 7 més s'abstenen de respondre, i 36 contesten afirmativament.

Sense voler-la judicar (positivament ni negativament) creim que en aquest punt concret la majoria dels sacerdots menorquins manifesten una actitud molt lliberal. La distribució és la següent:

No — No	1
Sí — Sí	36
Sí — No	6
(no contesten)	7

g) En la hipòtesi d'una parella que no vulgui tenir fills, són 28 els qui de fet els casen, i 20 els que s'hi neguen (2 no contesten), tot

i que els qui en consciència preferirien no fer-ho sumen 33. Els grups queden així:

No — No	20
Sí — Sí	15
Sí — No	12
(no contesten)	3

h) Finalment, quan el matrimoni és demanat sense que l'amor mutu en sigui el motiu bàsic, es retroba pràcticament la unanimitat per a dir que en consciència no s'hauria de casar-los (47), malgrat que els qui de fet s'hi neguen són 29. Aquesta és la distribució:

No — No	29
Sí — Sí	3
Sí — No	15
(no contesten)	3

3.2. Fins aquí hem fet una lectura dels resultats d'aquesta tercera pregunta a base de resseguir-ne pas a pas i element per element les diverses respostes. Però hi cabria igualment fer-ne d'altres lectures possibles, tenint en compte tot el conjunt de respostes. Des d'aquest punt de vista podríem considerar diversos tipus de postures globals:

a) la dels qui afirmen que **de fet** accepten casar tothom, versus els qui es mostren molt més restrictius;

b) la dels qui **en consciència** preferirien ésser summament exigents, versus els qui no semblen manifestar tants escrúpols.

I, d'altra banda,

c) la dels que tendeixen a contestar afirmativament o negativament en ambdues columnes a la vegada, versus els qui tendeixen a contestar sí a la primera columna (**de fet**) i no a la segona (**en consciència**).

a) En aquest sentit la postura més radical vé representada per 8 sacerdots que a la primera columna responen afirmativament totes les preguntes: és a dir, que accepten casar totes les parelles en qualsevol de les circumstàncies previstes a l'enquesta; a aquest primer grup caldria afegir-n'hi 3 més que tampoc no contesten amb cap negativa, però que deixen algun dels ítems sense contestar (dos dels tres ho expliquen: "no contesto a aquest punt per-

què en la meua experiència pastoral no m'he trobat mai amb aquest cas").

Un segon grup el constituïria el d'aquells que de fet neguen el matrimoni canònic en algunes (poques) ocasions. Es un grup format per 16 sacerdots, i els motius bàsics de refús del matrimoni són els següents:

- no admetre el principi de la indissolubilitat: esmentat en ..... 10 casos
- presentar-se com a no creient: ..... 8 casos
- demandar-ho sense que l'amor mutu en sigui el motiu bàsic: ..... 7 casos

Un tercer grup, molt més restrictiu ja, el composarien els qui troben més raons per a refusar de fet el matrimoni canònic que per a acceptar-lo. L'integrarien un total de 20 capellans, unànims però en accedir-hi si la parella es presenta com a creient no practicant, i si ha mantingut habitualment relacions prematrimonials, i gairebé unànims quan el matrimoni és demanat per tradició (17 casos) o per un "sentiment en el fons religiós" (18 casos).

En darrer lloc, 3 sacerdots coincideixen en acceptar de casar la parella tan sols en tres de les 11 situacions previstes: quan és demanat per tradició, o bé per un sentiment en el fons religiós, o quan la parella no és practicant. Es a dir que el que diferencia aquest petit grupet de l'anterior és la postura davant les relacions prematrimonials, que aquests tres sacerdots són els únics en considerar motiu suficient per a denegar el matrimoni canònic.

b) Passant ara a la segona columna de la pregunta podrem veure com es construeixen novament una sèrie de grups en funció de les respostes donades.

El primer d'aquests grups, força minoritari (5 capellans), preferiria en consciència no casar les parelles **en cap** de les circumstàncies previstes al qüestionari. En un sol cas la postura es justifica pel fet que prèviament havia manifestat (pregunta núm. 1) el seu desig que desaparegués la institució jurídica del matrimoni; en els altres casos val a dir que hi ha sempre dues o tres preguntes que queden sense resposta, entre elles i de manera sistemàtica la que fa referència a les relacions prematrimonials. Per aquest motiu poden afegir-se a aquest primer grup 4 casos més, que coincideixen en respondre negativament a totes les preguntes excepte aquesta: i així el primer grup quedaria integrat per 9 persones.

Un segon grup, nombrós i fins i tot una mica heterogeni a vegades, el componen els 31 capellans que admeten bàsicament tres situacions com a no contradictòries amb llurs preferències a l'hora d'accedir a la petició de les parelles: aquestes tres situacions són l'existència de relacions prematrimonials (en 22 casos sobre el total de 31), la condició de creients no practicants (21 casos), i l'existència d'un sentiment en el fons religiós encara que poc conscient (20 casos).

Finalment, el tercer grup fóra el dels 10 sacerdots que menys impediments troben per a accedir en consciència a casar aquelles parelles que els ho demanen. Aquests impediments, per ordre d'importància, són els següents: el fet de no ésser creients (tots 10), la no valoració de la fidelitat (9 casos), el fet que l'amor no sigui el motiu bàsic del matrimoni (7 casos), la negació del principi de la indissolubilitat (7 igualment), i la inexistència de tot projecte de creació d'una família cristiana (6 casos).

3.3. Una darrera forma de llegir els resultats d'aquesta pregunta ens la proporciona encara la consideració, en cada individu, del grau de concordància o de discrepància entre les contestacions a la primera i a la segona columna. En efecte, si tots els resultats que hem vist fins ara ens poden proporcionar indicis sobre les postures dels sacerdots menorquins enfront a uns primers aspectes de la problemàtica de la pastoral matrimonial, suscitant (esperem-ho!) elements per a una reflexió ulterior, el que proposem en aquest apartat ens hauria de permetre més aviat albirar el grau de seguretat i de satisfacció interior per la pròpia actuació pastoral o bé, al contrari, el grau de relativa frustració que inevitablement deu haver de provocar l'actuar **de fet** de manera molt diferent a com **en consciència** hom preferiria actuar.

Es tractaria, doncs, de veure, independentment del fet que hom tendeixi a contestar d'una manera o d'una altra cadascuna de les preguntes, en quina mesura la resposta és o no la mateixa al nivell del comportament **de fet** i d'allò que hom **preferiria**. En aquest sentit el valor del resultat que obtinguem és gairebé de caràcter psicològic més que no pas pròpiament sociològic, ja que no ens indica tant unes opinions com la necessitat subjectiva de manifestar una major o menor coherència entre actituds i comportaments. Els dos extrems teòrics d'aquest ventall el constituïrien la coincidència perfecta entre les respostes a la primera i la segona columnes (és a dir que quan hom contesta sí a la primera també hom diu sí a la segona, o bé no i no), i d'altra banda la divergència radical d'aquestes mateixes respostes. I de fet ambdós extrems els

tenim concretament representats al nostre grup de 50 capellans; en especial el primer: són 8 els sacerdots que manifesten aquesta concordança de manera absoluta; un altre grup de 9 marquen una discrepància en un o dos del total de onze ítems de la pregunta que comentem, mentre que en d'altres 16 casos la divergència afecta tres o quatre dels ítems; en una situació intermitja es troben 9 sacerdots més, per als quals les discrepàncies s'equilibren en nombre amb els elements de concordança; finalment, en 8 casos la no coherència entre ambdós nivells és palesa. Es probablement en aquests dos darrers grups on trobaríem les persones més insatisfetes o més en desacord amb la pràctica habitual, pel que fa almenys a la nostra temàtica de la pastoral matrimonial.

Diguem encara que aquells elements en els quals més sovint es manifesta el desacord o la no coincidència entre el que generalment hom fa i el que en consciència hom preferiria no fer són els següents: la tradició i la pressió social com a factors condicionants de la sol·licitud de matrimoni canònic, la no existència d'un projecte de creació d'una família cristiana, i la condició de no practicants o de no creients de la parella. Precisem ben bé, per tal de no induir a confusió, que això no significa que aquests siguin els elements més importants per a no accedir a la petició de casament, sinó que són aquells on amb major freqüència el capellà accepta de casar una parella quan en el fons preferiria negar-s'hi.

4. La quarta pregunta del qüestionari ens permetrà ésser molt més breus en la presentació dels resultats. Es tractava de saber si en algun cas el sacerdot "estaria disposat a fer la inscripció del matrimoni d'una parella sense que hi hagués cap mena de celebració litúrgica"; i aquesta pregunta més genèrica s'explicitava després en dues hipotètiques situacions concretes: "el cas d'una parella **cristiana**" que volgués fer una celebració lliure, sense cap sacerdot, i "el cas d'una parella **no creient**" que ho demanés per a cobrir l'expedient administratiu, legitimar uns fills naturals, etc.

A la primera qüestió, d'ordre més general, les respostes afirmatives sumen 24, les negatives 23, i 3 no responen.

A la segona, el cas de la "parella cristiana", els sí són 22, i 25 els no (els mateixos 3 casos de no resposta). I a la tercera, cas de la "parella no creient", el sí queda reduït a 17 casos, mentre els no pugen fins a 30.

Però fora d'aquest senzill recompte, poca cosa més podem afegir-hi. Es configura un sol grup clar i relativament nombrós: el d'aquells que responen negativament a totes tres preguntes (16 en total). Un segon grup seria el d'aquells que, ben al contrari, a totes tres contesten

que sí; però dels 11 capellans que l'integren, 3 introdueixen precisions tals com "en casos extraordinaris previstos pel Dret Canònic". Finalment dos grups mínimament significatius serien encara els d'aquells que contesten afirmativament a la pregunta genèrica però no a cap dels dos casos concrets plantejats (5 en total), i sí a les dues primeres preguntes i no a la tercera (6 casos).

5. Quant a aquesta pregunta del qüestionari, relativa al valor del matrimoni civil, hem d'admetre un probable error nostre en la seva formulació. En efecte, les dues possibilitats extremes de resposta ("cap valor", i "exactament igual que l'eclesiàstic") eren exagerades, de tal manera que ningú no les ha triades. D'altra banda, les altres dues possibilitats de resposta estaven segurament prou explicitades com perquè no fés falta recórrer a la categoria "altres" (triada per una sola persona). Així, els sacerdots menorquins es distribueixen entre aquestes dues respostes en les següents proporcions:

- té valor jurídic, però insuficient des d'un punt de vista cristià 12
- té un valor no sols jurídic sinó humà, encara que sigui diferent del sacramental 37

6. Tot el contrari succeeix en aquesta sisena pregunta, sobre l'acceptació o no del baptisme d'un fill d'una parella casada civilment, on era de preveure que ni el **sí** ni el **no** fossin suficients, i que la majoria optés per la tercera possibilitat (sí, però amb condicions) de tal manera que es veiés obligada a explicitar la seva postura, amb l'avantatge que les respostes no les proporcionava el qüestionari ja fetes, sinó que havien de ser formulades per cada persona enquestada. Tot i així, i tenint en compte que és una gran majoria la que opta per aquesta via, és interessant comprovar que això no ha provocat una gran dispersió de resultats, sinó que les respostes s'han articulat totes elles a l'entorn d'un gran eix, amb diversos matisos.

El grup més nombrós posa com a condició que els pares prometin o es comprometin a l'educació cristiana del fill, ja sigui personalment ja a través d'altres persones (els padrins per exemple). Un segon grup posa fonamentalment la mateixa condició, però l'explicita de manera una mica diferent, subratllant més aviat la necessitat de que els pares (més que prometre l'educació cristiana del fill) facin la promesa de no posar-hi entrabancs, de respectar-li la seva llibertat, de permetre-li plenament esdevenir membre de l'Església. I un tercer grup, en canvi, es mostra

més exigent, o exigent d'una manera més radical: la decisió de batejar el fill, a més de comportar la promesa de la seva educació cristiana, hauria de suposar una disponibilitat a qüestionar-se la pròpia parella sobre el perquè del seu matrimoni fora de l'Església. Finalment, un darrer grup més petit veu com a condició necessària per al bateig l'esperar el moment en què el propi infant sigui capaç de fer una opció personal i lliure.

Aquesta seria la distribució numèrica de les respostes:

- sí 7
- no 2
- amb la condició de comprometre's a l'educació cristiana del fill 22
- amb la condició de no posar traves a l'educació cristiana del fill 11
- amb la condició d'educar cristianament el fill i de qüestionar-se, a més, sobre el matrimoni civil de la parella 5
- amb la condició d'esperar que la decisió sigui presa pel propi fill 3

7. Més llarga i complexa és la pregunta següent del qüestionari, sobre les "condicions mínimes" per a la celebració d'un matrimoni canònic, i per tant també n'haurà d'ésser més prolixa la presentació dels resultats.

a) Es una pregunta a la qual respon tothom, almenys en un primer nivell elemental de col·locar les creuetes, tot i que gairebé hauríem d'excloure una contestació que indica com a condició única el fet de passar per un curset prematrimonial. Altrament, els 49 restants coincideixen en que cal ser batejat, i un sol posa aquesta condició com a única, de tal manera que per a un total de 48 capellans (sobre els 50) les condicions primeres i òbvies per a la celebració del matrimoni canònic són: ésser batejats i ésser creients.

De les altres condicions esmentades en la formulació de la pregunta la que recull més adhesions (39) és que aquest matrimoni "sigui una opció lliure" (ja comentarem que s'entén per aquesta expressió); per a 30 és també condició el passar per un curset prematrimonial, mentre que el "tenir una fe madura" és presentat com a condició per 23, i el fet d'ésser practicants per 22. Diguem

encara que són 12 els sacerdots que consideren que **totes** les condicions esmentades al qüestionari han d'ésser satisfetes per la parella que vol contraure el matrimoni canònic.

Però en aquesta pregunta ens convindrà distingir les tres primeres condicions enumerades a l'enquesta, on no podem sinó quantificar els resultats (recordem-los: ser batejats: 49, ser creients: 48, ser practicants: 22), de les altres tres on es demanaven més aclariments.

b) Ja hem dit que el "tenir una fe madura" era assenyalat com a condició per 23 dels capellans. Hom preguntava però, aleshores, "com es mesura concretament la maduresa de la fe?". L'interrogant havia estat formulat així perquè l'expressió "maduresa de fe" ha esdevingut molt freqüent en el llenguatge clerical i pastoral durant els darrers anys, però sense que sovint ultrapassés un primer estadi de formulació bastant vaga o abstracta, relativament desprovista de contingut concret.

Quines respostes obtenim? Hem considerat els 23 qüestionaris que l'indicaven com a condició, més 4 qüestionaris suplementaris que malgrat no haver-la considerat així donen alguna resposta a l'interrogant "com es mesura?". Val a dir que aquestes respostes —com era una mica de témer— no contribueixen massa a aclarir i concretar el significat de l'expressió; en d'altres paraules: sembla que és més fàcil emprar la fórmula "maduresa de fe" que no pas explicitar-ne el contingut.

Dels 27 qüestionaris considerats en aquesta ocasió, 5 renuncien a donar una resposta: 2 es limiten a no contestar, 1 diu "no ho sé", i d'altres 2 afirmen que "no es pot mesurar". Dels 22 restants, alguns fan referència a les pràctiques religioses i a la participació en la vida eclesial (5 en total); d'altres subratllen més aviat la fermesa de la creença i l'adequació de la vida cristiana a la doctrina del Crist com a criteri de la maduresa de fe (8 respostes); un altre grup insisteix més aviat en les actituds d'obertura, receptivitat i amor (4 respostes); i els darrers 5 qüestionaris combinen en llur resposta dimensions diferents: la vivència personal i el testimoniatge, l'integració a la comunitat, a més de les actituds abans esmentades.

Al nostre entendre no fóra inútil una reflexió que des del terreny de la pastoral es plantegés el perquè d'una notable insistència en la qüestió de la "maduresa" de fe" a la vegada que aquesta exigència romàn tan inconcreta, imprecisa i difuminada a l'hora d'explicitar-ne el contingut. A vegades sembla com si l'expressió

hagués esdevingut una mena de "slogan" de caire post-conciliar, i poca cosa més. Davant respostes del qüestionari que diuen que la maduresa de la fe es mesura "per les pràctiques religioses", hom es pregunta si per això feia cap falta un concepte com aquest. Quan una resposta ens diu que la fe és madura "quan és una fe com la d'Abraham", hom es pregunta si de veritat el fet de tenir una fe com la d'Abraham ha d'ésser —tal com deia la pregunta— una condició mínima per a la celebració d'un matrimoni canònic...

c) Dèiem que eren 39 els capellans que esmentaven entre les condicions el fet que el matrimoni fos una opció lliure. N'hi ha tres més que, sense haver posat la creu a aquesta resposta, contesten no gensmenys la pregunta que la segueix: "quan es pot dir que és lliure la opció pel sagrament del matrimoni?". Són doncs 42 en total els qüestionaris que prendrem ara en consideració.

D'aquests 42 casos, n'hi ha 8 que no contesten a la pregunta. Els 34 restants es podrien distribuir de la següent manera: un primer grup de 6 es limita a afirmar que es tracta d'una opció lliure sempre que la parella afirmi la seva voluntat de casar-se; "si en tenen ganes"; un afegeix que "només ells ho saben" si és o no lliure, i un altre, que el capellà no s'hi ha pas de ficar. El grup més nombrós —16 en total— entén aquesta llibertat de l'opció com una manca de coacció, de pressions exteriors determinants de la voluntat de casar-se: en algú cas, però, aquesta interpretació esdevé al nostre entendre exagerada, com quan hom afirma que la opció és lliure "quan no hi ha res que la condicioni" (com si en qualsevol dels molts aspectes de la nostra vida com a éssers socials no estéssim de fet, i de manera inevitable, constantment sotmesos als nostres condicionaments). Un dels casos en què millor es formula aquesta concepció de la llibertat com a absència de coacció és la resposta següent: "Quan els contraents van al matrimoni havent fet una opció personal i de comú acord sense cap mena de pressió, ja a nivell humà, ja a nivell de fe". Finalment, un tercer grup de 12 respostes insisteix sobretot en la dimensió de fe de l'opció del matrimoni: ha d'ésser un compromís de fe, n'han d'estar convençuts, etc.; hom pot dir que l'opció és lliure quan "la parella sap què és el sagrament, i ho accepta"; "quan la parella té prou cap per saber el què es fa, i prou confiança per dir-ho"; "quan ha estat una decisió presa dins la parella amb detenció i coneixement, com una passa més madura en el creixement de la

vida cristiana. Quan saben a què es comprometen i ho fan amb tota alegria”.

d) El darrer aspecte encara no comentat dels que aquesta mateixa pregunta abordava és el que fa referència als cursets prematrimonials. Hem dit tan sols que eren 30 els qui esmentaven aquesta com una de les condicions per a la celebració del matrimoni canònic. Però hom preguntava, a més, dues altres coses: “quina utilitat tenen els cursets prematrimonials?”, i “de què creu que serveixen?”

La primera d'aquestes dues preguntes permetia quatre possibilitats de resposta: moltíssima utilitat, molta, poca, o gens. Aquesta és la distribució de les respostes:

—moltíssima	9
—molta	21
—poca	10
—gens	2
—no contesten	8

La segona pregunta era oberta, és a dir que no donava ja d'entrada possibilitats preestablertes de resposta. Veiem, per a cadascun dels grups anteriors, les contestacions obtingudes.

Els dos sacerdots que no atribueixen **gens** d'importància als cursets donen respectivament aquestes respostes significatives: el primer replica al “de què creu que serveixen?”, dient “Per tranquil·litzar la consciència d'algun capellà”; el segon: “Mentre l'Església no ho arregli des de dalt, ¿per què martiritzar als de baix?”

Dels 10 que els concedeixen **poca** importància, la meitat no contesten a la segona pregunta. Els altres 5 responen que és “una preparació per al matrimoni però no la única”, o que serveixen “per a fer prendre consciència de la significació del matrimoni”.

Entre els 21 que atorguen **molta** importància als cursets, gairebé la meitat altra vegada (10) deixen la segona pregunta en blanc. Les 11 respostes obtingudes tornen a insistir sobretot —igual que en el cas dels qui no els concedien sinó poca importància— en la utilitat dels cursets prematrimonials com a oportunitat de reflexió sobre la significació del matrimoni (6 respostes); d'altres subratllen, a més, llur utilitat com a mitjà susceptible d'ajudar a l'integració dels esposos en la comunitat cristiana; d'altres hi veuen més aviat una ocasió “de refrescar la fe menuda de la infàn-

cia”, formant part de la “formació permanent del cristià”; i en un darrer cas es diu que els haurien de servir per a “adonar-se que no tenen dret de fer a vegades del capellà un dels actors principals d’un espectacle”.

Finalment, cal dir que els 9 capellans que donen als cursets **mol-tíssima** importància no aporten cap argument nou, excepte que hom hi endevina potser una major tendència a subratllat-hi el paper del capellà que “prepara”, “orienta”, “forma” la parella, així com una resposta que diu textualment: “Serveixen per a conèixer millor els fins del matrimoni —sagrament, les seves propietats i efectes, per tal que puguin viure-hi d’acord, fent de la família el fonament de la societat i una veritable església domèstica, i puguin enfrontar-se als errors i temptacions que l’ambient actual presenta”.

8. Els resultats de la pregunta 8 del qüestionari (“De què serveix realment el sagrament del matrimoni?”) poden ésser presentats de dues maneres: considerant aïlladament cadascuna de les respostes, o bé considerant-les conjuntament en cadascun dels qüestionaris.

a) Des del primer d’aquests dos punts de vista, l’únic que hom pot dir és que hi ha una clara majoria que contesta afirmativament el segon interrogant, una pràctica unanimitat en respondre negativament el tercer, i una igualitària divisió d’opinions pel que fa al primer. Concretament, les xifres són aquestes:

	<u>sí</u>	<u>no</u>	<u>no contesten</u>
—té una eficàcia directa en l’èxit del matrimoni	25	22	3
—serveix per a posar de manifest la fe de la parella?	38	9	3
—és una acció purament simbòlica?	2	42	6

Segurament el comentari que fa un dels enquestats pot explicar el perquè dels resultats de la primera pregunta. Diu textualment aquest capellà: “Contestaria que **sí**, si s’entén que la fe és el camí de viure els valors evangèlics com a esposos i pares (i així i tot encara hi sobra la paraula “directa”). Contesto que **no**, si s’entén com un automatisme que soluciona problemes humans”.

b) Si tenim en compte el conjunt de les tres respostes de cada qües-

tionari, retrobem bàsicament aquests dos grups que coïncideixen en contestar afirmativament la segona i negativament la tercera, però que discrepen en la contestació a la primera pregunta. Efectivament, entre els 23 casos en què les respostes són **sí-sí-no**, i els 13 en què són **no-sí-no**, sumen 36 dels 50 capellans interrogats. Molt en segon terme vindria després, quantitativament, el grupet de 5 persones que contesten **no** a tots tres ítems. Entre aquests darrers hom precisa, o bé que el matrimoni serveix només per a "legalitzar una situació", o bé "perquè la gràcia de Déu actui i faci créixer l'amor que els esposos cristians ja tenen" (cosa que significa que aquest grup de 5 capellans no és pas homogeni). D'altra banda, els casos de **no resposta** tendeixen a explicar-se pel fet de considerar la pregunta massa tancada, sense possibilitat d'introduir matisos percebuts com a necessaris. Així per exemple hom precisa, en un d'aquests qüestionaris: "depèn de la parella concreta; **quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur**; sense negar amb això el dinamisme salvador del sagrament".

Finalment, i entre els grups majoritaris ja esmentats (**sí-sí-no** i **no-sí-no**) hi ha alguns comentaris addicionals com els dos que reproduïm a continuació: "Fonamentalment, és un acte de confiança en Déu i l'expressió sacramental de l'amor dins l'Església al si d'una comunitat concreta. Es tota l'Església que celebra la decisió d'una parella que vol ser signe de l'amor de Déu. No es pot entendre el matrimoni en termes d'eficàcia. Es do i signe de fe". I en un altre cas: "Serveix per a donar solemnitat a l'acte social tot acceptant, passivament o activa, les connotacions religioses que té".

9. Deliberadament formulada d'una manera una mica provocativa —"en les celebracions matrimonials, amb quins d'aquests personatges (bruixot, funcionari, actor de teatre, presentador d'espectacles, concessionari de patents de legitimitat) es sent personalment identificat/creu que la gent el sol identificar?"—

En aquesta pregunta es buscava que els enquestats no es limitessin a posar les creuetes corresponents, sinó que fessin llurs comentaris personals. I en efecte, això és el que ha succeït exactament en la meitat dels casos. Tractarem, doncs, de presentar els resultats de cada ítem, els del conjunt de cada qüestionari, així com una síntesi dels comentaris fets.

9.1. Començarem, com sempre, pel nivell més elemental de presentació quantitativa dels resultats pregunta per pregunta. Cal tenir en compte que hi ha un sol capellà que no respòn, i dos més que contesten la primera part (amb qui es sent ell identificat) però afirmen no atrevir-se a judicar el que la gent en pensa; això vol dir, per tant, que els totals hauran de sumar 49 i 47 respectivament.

- a) Tan sols una persona afirma sentir-se identificat amb un bruixot, 3 amb un presentador d'espectacles, i 4 amb un actor de teatre; en aquests tres casos, doncs, és gairabé unànime la resposta negativa (entre 45 i 48 sobre un total de 49). La proporció varia, però, pel que fa al "concessionari de patents de legitimitat" (15 sí, 34 no) i al funcionari (17 sí, 32 no).
- b) Observem les mateixes tendències, si bé augmentades, en contemplar la segona columna de la pregunta. En 2 respostes es considera que la gent identifica el capellà amb un actor de teatre, i en 4 amb un bruixot i amb un presentador d'espectacles. Però el més significatiu és que aquí, tant en el cas del funcionari com en el del concessionari de patents, els sí superen els no.

	<u>sí</u>	<u>no</u>
—creuen que la gent els sol identificar amb un funcionari	33	14
—ídem, amb un concessionari de patents de legitimitat	30	17

9.2. Això significa en el fons, i l'anàlisi del conjunt d'aquesta pregunta per a cadascun dels qüestionaris així ens ho demostra, que són tres els principals grups que a l'entorn d'aquesta qüestió es constitueixen; i d'altra banda, que encara que no amb total exactitud, aquests tres grups són gairebé idèntics en llur nombre (unes quinze persones en cada grup).

El primer dels tres és el dels qui sistemàticament contesten que no en tots els ítems d'ambdues columnes; és sobretot entre aquest grup que retrobem, en els comentaris al final de la pregunta, l'afirmació segons la qual ells no es senten identificats sinó amb la figura del sacerdot i pastor.

En segon lloc hi ha els qui coincideixen en apreciar que la gent els sol identificar amb un funcionari i amb un concessionari de patents de legitimitat, i simultàniament que també ells es senten personalment

identificats amb ambdós tipus de personatges en les celebracions matrimonials. I finalment, el tercer grup estaria compost per una altra quinzena de capellans que, sense sentir-se ells identificats amb cap dels personatges esmentats a la pregunta, creuen que de fet la gent els sol identificar amb el funcionari i amb el concessionari de patents.

Tot i que es poden donar moltes altres possibilitats de combinació de respostes (per exemple, sí en el cas del funcionari i no en el del concessionari, o viceversa, etc.) són en realitat casos força aïllats, que mai no arriben a trencar aquesta imatge global dels tres grups indubtablement majoritaris.

9.3. Hem dit ja que en la meitat dels casos (25 exactament) els sacerdots enquestats no es conformen amb les possibilitats de resposta ofertes pel qüestionari, i recorren a l'apartat "altres" per a expressar —tal com de fet es pretenia— llur punt de vista personal. D'aquests 25 comentaris, la immensa majoria són per a afirmar que ells es senten sobretot identificats amb llur funció ministerial (17 dels 25 casos): "amb el servidor de la Comunitat"; "com el representant de l'Església o de la Comunitat cristiana"; "com a Ministre de Crist"; "com a Pastor de l'Església". En alguna ocasió aquesta mateixa afirmació es fa de manera més matisada: "Em sento ministre del Crist, tot i que em sento violent en veure el poc cas que hom fa del meu ministeri"; "malhauradament, poques vegades em veig com a Ministre de l'Església"; "en alguna ocasió em trobo un poc extrany"; "amb un sacerdot, celebrador d'un ritu sagrat, però no sempre d'un 'sagrament' cristià".

"En molts casos", diu un altre capellà, "em sento amic i fins i tot prevere". Encara que numèricament minoritària, aquesta dimensió de "l'amistat" es fa present en d'altres ocasions: "amb un amic que s'alegra de conèixer i participar de l'amor il·lusionat d'uns germans"; "com un amic que ajuda a tenir consciència que aquell acte és també una il·lusió de Déu".

Semblantment, la tònica és la mateixa en l'altra part de la pregunta (amb qui creu que la gent el sol identificar?) tot i que aquí són només 12 (per comptes de 17) els qui insisteixen en llur paper sacerdotal: "crec que normalment la gent m'ha vist com a sacerdot"; "tothom m'ha vist actuar com a sacerdot"; "m'identifiquen amb el ministre del sagrament". I també aquí observem matisacions paral·leles a les que hom feia abans: "depèn molt de com un ho fa"; "és mal de fer donar una resposta concreta, ja que em toca fer celebracions molt diverses". O bé, recollint el que abans dèiem d'una majoria que reconeix ésser percebut com a funcionari: "amb un personatge que per 'poders especials'

legítima i fa un poc de funcionari, però també com un ministre de la Paraula...”

10. Arribem així a la darrera pregunta del qüestionari, una pregunta relativament llarga i complexa en la qual s'oferien dotze possibilitats de resposta (més la habitual de “altres”, a explicitar) al doble interrogant de “com hauria de ser entès el sagrament del matrimoni” i “com és entès generalment”. Malgrat aquesta relativa complexitat, però, la pregunta ha estat contestada normalment per la immensa majoria, i tan sols en dos casos hom comenta que era “difícil de contestar categòricament, ja que (la resposta) depèn de la formació cristiana de la gent”, o que hom podia “contestar-les de manera diferent, segons el grau de fe i de coneixements de cada individu”.

10.1. En primer lloc, **com hauria de ser entès el sagrament del matrimoni?** En les respostes observem una pràctica unanimitat per a afirmar que hauria de ser entès com **una manifestació pública de la maduresa d'amor** (47 sí, 1 no, 2 no respostes), com **una opció lliure de fe** (46 sí; 4 no respostes), com **la manifestació lliure de fe** (46 sí, 4 no respostes), com **la manifestació d'una maduresa de fe** (46 sí, 1 no, 3 no respostes), com **un do gratuït** (45 sí, 1 no, 4 no respostes), i com **una opció humana lliure** (42 sí, 5 no, 3 no respostes).

D'altra banda, hi ha també acord per a dir que **no** hauria de ser entès ni com un **tràmit burocràtic** ni com **una intromissió de l'Església** (48 no, 2 no respostes en ambdós casos), ni com **un costum popular a mantenir com a tal** (1 sí, 45 no, 4 no respostes), ni com **una tradició a extingir** (4 sí, 44 no, 2 no respostes). En els tres ítems restants segueixen predominant les respostes negatives per damunt les afirmatives, si bé per majoria menys aclapadora. Són 38 els qui diuen que no hauria d'ésser considerat com **una certificació de legitimitat** en front dels 8 que opinen que sí (4 no respostes); 32 els qui neguen que hagi de ser entès com **un joc gratuït**, mentre que 10 diuen que sí —tot precisant que el terme joc ha d'ésser entès en el sentit de donació, de festa— i 8 opten per no contestar, probablement per la ambigüetat del terme emprat en aquest cas. El mateix succeeix al nostre parer en el cas del matrimoni com a **contracte amb rendibilitat espiritual**: probablement l'expressió està mal formulada, i això és el que explica la distribució de les respostes: 20 sí, 25 no, 5 no respostes.

10.2. D'altra banda, i a la pregunta sobre **com és entès generalment el sagrament del matrimoni?**, les unanimitats desapareixen i les opinions, per tant, es divideixen molt més. Tan sols en el cas del matrimoni com a **certificació de legitimitat** passen de quaranta les respostes afirmatives (43 sí, 3 no); i només en el cas de **la tradició a extingir**

passen igualment de quaranta els qui creuen que no és entès així (42 no, 6 sí).

Fora d'aquests dos casos, són majoria els qui creuen que el matrimoni és generalment entès com **un costum popular a mantenir** com a tal (36 sí, 10 no), com **una opció humana lliure** (36 sí, 11 no), i com **un tràmit burocràtic** (34 sí, 14 no). En canvi, són també majoria els qui pensen que **no** és entès com a **manifestació d'una maduresa de fe** (9 sí, 38 no), com **una intromissió de l'Església en qüestions privades i personals** (36 no, 12 sí), com **una opció lliure de fe** (33 no, 13 sí), com **un do gratuït** (33 no, 13 sí), ni com **un joc gratuït** (32 no, 10 sí). Les diferències disminueixen pel que fa al matrimoni com a **contracte amb rendabilitat espiritual** (27 no, 18 sí; ja n'hem comentat abans l'ambigüetat de la formulació); i sobretot aquestes diferències desapareixen en el cas del matrimoni entès com a **manifestació pública de la maduresa d'amor**: 23 respostes afirmatives i 25 negatives.

10.3. Examinant aquests mateixos resultats des d'un altre angle, això ens permet observar que en alguns casos hi ha a nivell **global** una concordància entre la primera i la segona pregunta, però que en molts casos els capellans enquestats responen de manera diferent l'una i l'altra, és a dir, que consideren que el matrimoni no és entès generalment tal com hauria d'ésser entès, o viceversa.

Veiem primer els pocs casos on no es dona, però, aquesta discrepància. Els dos casos més clars els constitueixen aquells ítems en els quals ja hem dit que hi havia una ambigüetat de formulació; i precisament per aquest motiu no creiem que hom pugui extreure'n cap conclusió vàlida (ens referim concretament als ítems sobre el matrimoni com a joc gratuït i com a contracte amb rendabilitat espiritual). Fora d'aquests, trobem un sol cas en el qual la majoria coincideix en afirmar que el matrimoni **és** entès i a la vegada **hauria de ser** entès de la mateixa manera, com una opció humana lliure: són exactament 33 els qui contesten afirmativament a ambdues preguntes. D'altra banda, retrobem la mateixa coincidència, però per la via negativa, en dos altres ítems: 38 dels enquestats consideren que el matrimoni ni és ni hauria de ser entès com una tradició a extingir, i 36 opinen semblantment que ni és ni hauria de ser entès com una intromissió de l'Església en qüestions privades i personals.

Més nombrosos en canvi, i probablement més importants i significatius, són els casos en els quals no es produeix, des del punt de vista dels sacerdots enquestats, aquesta desitjable coincidència entre la manera com hauria de ser entès el matrimoni i la forma com la gent en general l'entèn. Així, el sacrament matrimonial no hauria de ser ni un

costum popular a mantenir com a tal, ni una certificació de legitimitat, ni un tràmit burocràtic; malgrat això, 35 de les respostes (34 en el cas del darrer d'aquests tres ítems) consideren que de fet la gent entén el matrimoni de cadascuna d'aquestes tres maneres. En canvi, si bé la immensa majoria afirma que el matrimoni ha d'ésser concebut com un do gratuït, com una opció lliure de fe, i com la manifestació d'una maduresa de fe, són 33 (i àdhuc 37 en el darrer dels tres ítems) els qui creuen que de fet no és entès d'aquesta manera per la majoria. Finalment, si de forma gairabé unànime hom afirma que el matrimoni és una manifestació pública de la maduresa d'amor, la meitat dels capellans opina que la gent també ho creu així mentre que l'altra meitat ho nega (22 i 25 respectivament).

Al nostre entendre hi ha aquí, en aquesta discrepància entre les diferents maneres com el matrimoni hauria de ser entès i les maneres com és generalment entès de fet, un dels resultats de l'enquesta que més hauria d'ésser valorat i tingut en compte en una reflexió pastoral. Encara que sigui de forma indirecta, aquests resultats no semblen pas indicar que els cursets prematrimonials o d'altres modalitats de catequesi o acció pastoral, hagin tingut per ara i en aquest sentit un èxit notable. Fóra tal vegada interessant que a partir d'aquestes constatacions hom fés una revisió o una autocrítica per a una futura acció pastoral més eficaç.

11. Amb aquesta darrera pregunta, els resultats de la qual acabem de presentar, es tancava el qüestionari en sentit estricte. No obstant, hom hi oferia a continuació la possibilitat d'afegir algun comentari, sobre el qüestionari mateix, sobre la seva temàtica, o sobre la problemàtica de la pastoral del matrimoni en general. I el fet és que aquest espai final ha estat aprofitat per prop de la meitat dels capellans menorquins (22 exactament). Els comentaris que hom hi fa són lògicament diferents i desiguals, però ens sembla que val la pena —i molt— mirar de donar-ne una síntesi.

Descartarem aquells que fan estrictament referència a alguna de les preguntes concretes del qüestionari, explicitant la manera com han estat interpretades i contestades; es tracta en aquest cas de comentaris que ja han estat tinguts en compte en aquestes pàgines, a l'hora de comentar els resultats de les preguntes en qüestió. Però volem referir-nos en canvi als altres, d'abast més general; els uns són molt breus i d'altres força extensos; els uns afecten a qüestions directament lligades a les preguntes de l'enquesta, però n'hi ha també de molt globals. Desglossant-los doncs des del punt de vista de la temàtica que abasten, els resumiríem tal com es dirà a continuació.

11.1 a) Començant pel nivell més global de tots, relatiu als "principals problemes de la pastoral matrimonial" (sobre el qual hi han comentaris en 12 dels 50 qüestionaris), la qüestió que amb més freqüència es planteja és la de la necessitat "d'una major valentia per part de l'Església". En una formulació molt breu, una resposta diu textualment: "Es l'alta jerarquia qui té que perdre la por de fer una Església més evangèlica". De manera més extensa i matisada d'altres aporten les següents observacions: "En la pastoral matrimonial l'Església hauria d'ésser més valenta i assumir tota la problemàtica que el matrimoni té avui en el nostre món. L'important és salvar, per damunt de tot, l'amor entre els homes. Crec que els principis de l'Església sobre el matrimoni estan bé. El que no crec que estigui tant bé és que per salvar els principis s'hagin de sacrificar les persones. Som homes limitats i hem d'assumir les pròpies limitacions. No estic a favor del divorci, però tampoc a favor de viure condemnats a un fracàs etern amb l'amor". El mateix so també, tot i que amb matisos diferents, en un altre comentari: "Si tenim les coses d'aquesta manera és perquè hi falten plantejaments més valents. Crec que s'hauria de clarificar molt més el que és el matrimoni civil i el matrimoni cristià perquè s'entengués molt més el contingut d'ambdós, l'opció per l'un o l'altre fos més lliure per part de la parella, i la celebració fos una autèntica celebració sacramental amb tota la seva significació.

Crec que tot això s'aclariria molt separant el matrimoni civil i el religiós". Aquesta mateixa problemàtica és abordada així en un altre dels qüestionaris: "Estic queixós de la normativa que l'episcopat espanyol ha acceptat en els acords parcials amb l'Estat.

Penso que seria millor que tothom es casés "pel civil" i que després, si ho creguessin convenient, anessin a l'Església, al cap del temps que fos (...). Una vegada esdevingués normal la possibilitat de conviure i cohabitar després del matrimoni civil, els motius pels quals anirien a l'Església serien més clars. Això no resoldria tots els problemes, però sí que obriria o ajudaria a obrir camins de solució". Un darrer exemple, en el qual l'eix dominant segueix essent el de la "necessària valentia" de l'Església: "L'Església no hauria de tenir por de perdre "massa" per tal de guanyar "densitat" cristiana. Ha d'estar disposada a perdre poder i a tornar a començar cada vegada de nou, com el gra de mostassa. Ha de creure de veritat en la maduresa del laicat i en la llibertat del creient. Ha de servir tan sols a la Fe i no cap interès social o polí-

tic. Ha d'estar disposada a renunciar a molts "bons costums" de l'època de cristiandat".

b) Segon argument força comú en aquests comentaris globals sobre la problemàtica de la pastoral del matrimoni: la importància de la catequesi. "Crec que tant per part dels que es volen casar com del capellà s'haurien de rompre gel i prejudicis, per poder tenir una conversa amical abans del matrimoni, que servís de catequesi, d'estímul i d'encoratjament". "Hi hauria d'haver més unificació de criteris quant a les celebracions. Hem donat massa facilitats, i el que estem fent no és gens educatiu. (...) A mi personalment em costa molt de fer entendre les coses a les parelles, quan la majoria de les vegades es mouen dins un món de convencionalismes. I la situació queda més agreujada quan t'adones que en el fons el que manca és una catequesi seriosa o una preparació responsable". En alguns casos això esdevé motiu per a insistir en la importància dels cursets prematrimonials (i no només **prematrimonials**); per exemple: "Fan molta falta cursets de matrimonis, abans i després del matrimoni. No aniria gens malament un "reciclage" per als de 30 a 40 anys". Més encara: "Crec indispensable el curset prematrimonial fet amb les màximes garanties en l'ordre dogmàtic i moral; caldria imposar-lo com a obligatori (encara que no sigui fàcil) a tots els contraents; altrament, la família s'ensorrarà". En d'altres ocasions hom veu fins i tot en la tramitació dels papers, en la burocràcia, una oportunitat de catequesi, sovint desaproveitada: "Caldria que els rectors, en ocupar-se de l'expedient matrimonial, possessin el màxim interès en aprofitar les oportunitats, a vegades úniques, que se'ls presenten per a instruir a fons els nuvis, els testimonis, etc.; sovint hom ho fa amb excessiva rapidesa i lleugeresa. Fóra una manera d'atorgar més importància a la pastoral matrimonial". O bé, com diu un altre dels enquestats: "Penso que la pastoral matrimonial és un dels molts punts que a nivell diocesà s'han d'aclarir. Si la burocràcia ens pesa molt és perquè queda encara reduïda a 'omplir papers': som nosaltres mateixos els que l'hem desprestigiada, quan de fet podria ser una bona ocasió de tractar a molts, acollir-los, etc."

c) Lligat a aquesta mateixa qüestió de la catequesi, però amb matisos prou diferents, hi ha finalment el problema de les deficiències generals en l'educació cristiana de tanta gent. En donarem dos exemples: "Pel que fa al matrimoni cristià en ell mateix, crec que hi falta la formació teològica més elemental, qüestió que pastoralment ens l'hauríem de plantejar a fons". I en el mateix sentit:

“Jo assenyalaria en moltes parelles la manca de maduresa humana, la manca d’una veritable educació humana i cristiana. (...) En la immensa majoria de les parelles s’observa que demanen el matrimoni a l’Església amb gran respecte: jo diria que per a ells es tracta de demanar la ‘consagració’ d’aquest fet tan important en llurs vides. I per això, com a ‘mal menor’ accepto de casar-los, encara que seria igual que fos un sacerdot d’una altra religió. (...) El fet és que es dona en la immensa majoria de parelles un desco-neixement profund del sentit sacramental del matrimoni”.

11.2. A un nivell menys global, d’altres comentaris afegits en aquesta darrera pàgina de l’enquesta no fan referència a la seva temàtica en general, sinó més aviat a la manera concreta d’abordar-la en el qüestionari. Tot i que segons com aquests comentaris puguin ésser considerats més marginals, creiem que és igualment interessant de tenir-los en compte fent-ne aquí una síntesi.

a) Ja hem dit que descartaríem aquelles observacions que es limiten a precisar la manera com ha estat compresa i contestada una pregunta determinada, o a explicar les raons per les quals una altra s’ha deixat de contestar, etc. Fora d’aquests casos, el principal —i comprensible— retret que es fa al qüestionari és el d’ésser **massa tancat**. En aquest sentit val la pena de fixar-se en dos elements diferents: d’una banda se’ns diu que en alguns ítems hom troba a faltar “altres alternatives de resposta”, i sobretot alternatives intermitges entre el “sí” i el “no” (tals com “algunes vegades sí”, “no n’estic segur”, etc.), que permetessin “matisar més”. Algunes preguntes són “ambigües” o, com dirà un dels enques-tats, “massa radicalitzades”. “Com tots els qüestionaris” —diu molt bé un altre— “et deixa insatisfet. No et deixa dubtar, has de respondre sí o no. I en la vida dubtem moltes vegades”. Tot i admetent plenament la validesa d’aquest retret, crec que cal reconèixer que es tracta, en efecte, d’un defecte inherent a “tots els qüestionaris”. Aquest caràcter “tancat” de l’enquesta era en bona part deliberat: doncs, efectivament, preveure en moltes de les preguntes la possibilitat “d’alternatives intermitges” i “matisades” equivalia de fet a propiciar la possibilitat que una gran majoria es decantés per aquestes postures, certament més matisades, però segons com també més indefinides i més còmodes. D’altra banda cal no oblidar que pràcticament totes les preguntes oferien aquesta possibilitat de matisar la resposta afegint observacions a

l'apartat final que deia "altres (explicar)". En segon lloc, les crítiques al fet que el qüestionari fos "massa tancat" van estretament lligades a una qüestió que fou força discutida a l'hora de la preparació de l'enquesta, en el sentit que deixar les preguntes molt obertes implica indiscutiblement una riquesa molt més gran de les respostes, però suposa també el perill que d'altres s'abstinguin de contestar. En aquest sentit, és ben possible que si el qüestionari hagués estat menys tancat, d'un cantó ens hauríem estalviat aquesta crítica, però de l'altre hauríem rebut menys respostes o respostes menys completes.

b) En un sol es fa el retret (d'altra banda prou justificat) que el qüestionari queda 'massa circumscrit a l'acte mateix de celebració del matrimoni". I un segon sacerdot observa, en el mateix sentit, que "aquesta enquesta podria anar seguida d'altres que tractessin els temes de la vida conjugal i l'educació dels fills". No hi ha dubte que aquesta és una de les qüestions a plantejar al final d'aquest treball, i d'altra banda és un fet que aquesta enquesta fou concebuda com una primera fase d'un estudi que, per a ésser complert, en requeriria d'altres.

c) Un tercer tipus d'observacions crítiques afecta més aviat a l'enfocament des del qual hom considera que l'enquesta ha estat feta. Prescindirem també aquí, per raons òbvies, dels comentaris elogiosos ("el qüestionari és molt interessant i realista", "crec que aquest treball és molt interessant", etc.) per a centrar-nos en els comentaris més crítics.

En aquest cas, i donat que són de tota manera poc nombrosos, pensem que el millor és reproduirlos tots textualment.

Bàsicament diríem que són crítiques fetes des d'un punt de vista que dona prioritat als valors de la integritat doctrinal i l'autoritat, per damunt de tots els altres. El primer exemple, molt breu però inequívoc, és el següent: "Sembla que els autors del qüestionari pensen que els sacerdots menorquins no creim en la doctrina de l'Església que predicam".

Una segona resposta vé a confirmar, explicitant-la més, aquesta mateixa opinió: "El qüestionari (...) pressuposa al meu entendre una concepció pluralística referent a la Doctrina del matrimoni, especialment respecte de qüestions que no son precisament opinables, ja que estan definides com a doctrina i pràctica ordinària de l'Església, a la qual tot cristià ha de sotmetre's de manera fidel i constant".

El tercer comentari precisa el següent (recordi's que l'enquesta

fou enviada durant la tardor de l'any 1980): "Quan tota l'Església, representada pel Sant Pare, Prelats, teòlegs, canonistes, moralistes, consultors, etc., a més d'una rellevant representació de matrimonis, està reunida en Sínode durant un mes, i a punt d'aprovar valuoses conclusions, no estic del tot convençut de l'oportunitat de llençar als capellans que manifestin allò que ells consideren la solució ideal, és a dir, si matrimoni eclesiàstic, o civil, o àdhuc la desaparició jurídica del matrimoni mateix. Personalment penso que les Normes i orientacions **vinculats** que doni el Papa sobre aquesta matèria aniran per un altre camí molt diferent".

Tal vegada la conclusió lògica d'aquests plantejaments és la que s'expressa, en un quart qüestionari, en els següents termes: "Sembla que el qüestionari sigui una mena d'examen a l'agent bàsic de la Pastoral Familiar, és a dir el sacerdot, per a saber el que pensa del matrimoni, i si està influenciat o no pels errors que pul·lulen en el nostre ambient actual. Si fos així, i una vegada detectats aquests errors, haurien d'ésser denunciats i combatuts per tal que el sacerdot no deixi de ser l'agent principal d'una autèntica Pastoral matrimonial i familiar".

(Obviament no crec que em pertoqui a mi, com a sociòleg, el prendre posició ni el defensar o rebatre aquests judicis de tipus valoratiu. Però tot i ésser poc nombrosos —quatre sobre un total de cinquanta— m'ha semblat que havia de donar-ne compte de manera explícita).

d) Finalment, i per acabar, hi ha encara un comentari general a l'enquesta, d'un altre tipus i fet des d'un altre punt de vista, i del qual és també important deixar-ne constància (deixant clar, també en aquest cas, que el fet de reproduir-lo obeeix a una voluntat **d'objectivitat**, i no implica que hagi d'ésser compartida). Diu així: "No es pot oblidar que aquesta enquesta la contesten fadrins i cèlibs. Parlant molt en general, les generacions majors del clergat menorquí han viscut humanament enfora de la gent i en gran pobresa de relacions humanes; i el clergat jove, encara que més dessacralitzat, no ha aconseguit unes relacions humanes més lliures, ni tampoc és acceptat per la gent sobretot d'església. La psicologia del menorquí, com a persona d'illa, és ofegadora i inquisitorial. Tant les contestacions a aquesta enquesta com l'activitat pastoral i ideologia del capellà menorquí estaran condicionades per aquests factors".

CONCLUSIONS

1. La primera observació que ens sembla necessari de fer és una justificació del perquè creiem que l'anàlisi dels resultats de l'enquesta s'ha de aturar aquí, sense anar més enllà. En efecte, hom podria en principi prosseguir aquesta anàlisi fent els clàssics "creuaments de preguntes" (és a dir, veient com contesten a la pregunta *x* aquells que han contestat *a*, *b* o *c* a la pregunta *y*, i de quina manera cadascun d'aquests subgrups contesta a la pregunta *z*, etc.) Ens ha semblat, però, que fer-ho així hauria estat no respectar els termes en els quals fou plantejada l'enquesta, que mai no tingué per objectiu el de fer una mena de retrat dels "diferents grups" de capellans de la diòcesi (els conservadors i els progressistes; els joves i els vells; els de Maó i els de Ciutadella; els rectors de parròquia i els que no ho són, etc. etc.) raó per la qual foren precisament descartades del qüestionari tota mena de dades d'identificació d'aquest tipus. Amb l'enquesta no es tractava de veure, com diem, quines eren les proporcions de cadascun d'aquests possibles grups, sinó que el que es pretenia era fer un tractament unitari que permetés de veure quin era el conjunt del ventall d'opinions del clergat a l'entorn d'una sèrie de qüestions relatives a la pastoral matrimonial. I aquest ventall d'opinions —que és el que ens proporciona l'anàlisi de resultats duta a terme havia de servir per a donar peu a una reflexió pastoral.

2. Això ens porta automàticament a una segona observació, en el sentit que aquest apartat de conclusions hauria d'ajudar a trobar unes pautes per a la dita reflexió, cosa que de cap de les maneres no vol dir que siguem nosaltres qui hem de marcar aquestes pautes. **Per respecte als responsables de la pastoral i per integritat científica**, ens n'hem d'abstenir. No és pas que creguem que la sociologia estigui renyida amb la pastoral, ben al contrari; però la millor manera de que ambdues no estiguin renyides és que hom no confongui mai l'una amb l'altra. És científicament impropedent —i és una manipulació— pretendre que a partir dels resultats d'una anàlisi sociològica el mateix sociòleg pugui treure'n conseqüències i proposar determinades solucions; i és a la vegada una elemental manca de respecte envers els qui poden i deuen examinar aquestes conseqüències i aquestes solucions, que no són sinó els propis "actors" de l'enquesta, és a dir els sacerdots responsables de la pastoral.

Així doncs, hom trobarà aquí unes reflexions fruit d'una síntesi de l'estudi, i en forma d'interrogacions més que no pas d'afirmacions, ensems amb alguna indicació sobre possibles prolongacions ulteriors del treball.

3. Després d'aquestes dues **observacions** prèvies, continuarem amb dues **constatacions** d'ordre molt general. La primera hauria d'ésser per a recordar que l'enquesta ha estat contestada per la immensa majoria dels qui reberen el qüestionari, i d'altra banda que en conjunt les respostes han estat a la vegada meditades i sinceres, com ho prova el fet que són majoria els qui no s'han limitat a anar posant creuetes a les possibilitats de resposta de les diverses preguntes, sinó que hi han afegit comentaris, matisacions i opinions personals. Aquesta és sens dubte la millor garantia, tant de la validesa dels resultats com de la possibilitat d'endegar a partir d'aquí una reflexió sobre els problemes de la pastoral matrimonial.

4. Una segona constatació que ens sembla igualment necessari de fer és que els propis resultats de l'enquesta proven a bastament que, malgrat que alguns enquestats afirmen que les qüestions que hi són tractades "no són opinables", el fet és que **són opinades**, i de maneres molt diverses fins i tot. Es evident que no ens pertoca a nosaltres, com a sociòlegs, de dir fins on pot i deu arribar el pluralisme en el sí de l'Església, sinó simplement de constatar si aquest pluralisme i aquesta diversitat d'opinions existeixen o no.

5. Mantenint-nos encara en un nivell molt genèric de consideracions, val potser la pena de recordar el context global en el que es situa l'enquesta, és a dir, el d'un clergat amb una mitjana d'edat que comença a ser alta, i sobretot en procés relativament ràpid d'envelliment donada l'escassa representació, dins la piràmide d'edats del clergat menorquí, dels grups d'edat més joves.

6. Entrant ara ja en el que és pròpiament l'anàlisi dels resultats de l'enquesta, voldríem recordar algunes de les dades que ens semblen més significatives, per les qüestions que plantegen i per la reflexió a la qual podrien donar lloc (sense que això vulgui dir que siguin les úniques a tenir en compte, ni tan sols potser les més importants: diríem més aviat que són les que des del nostre punt de vista resulten més problemàtiques).

Destacaríem primerament, en aquest sentit, una doble insatisfacció que sembla haver-se de desprendre de la majoria —o almenys d'un nombre prou significatiu— de les respostes. D'una banda, pel fet que els sacerdots reconeixen que de fet accepten casar pràcticament tothom qui els ho demana, tot i que en consciència sovint preferirien no haver de fer-ho (pregunta 3). Hi ha aquí una font de possibles frustracions, així com una no-coïncidència d'expectatives entre molts capellans i moltes parelles. Això planteja un problema pastoral important, davant el qual hi caben posicions diverses, amb conseqüències igualment diver-

ses. Fóra potser important adonar-se que darrera posicions poc "rigoristes" per part dels capellans pot haver-hi des d'actituds que no tenen en compte la distinció clàssica entre "sacramentalització" i "evangelització" fins a actituds d'un cert "abandonisme" o "tant-se-me'n-donisme", mentre que unes posicions més "rigoristes" poden ser a vegades, paradoxalment, la manifestació involuntària de noves formes d'"elitisme" i en definitiva de "clericalisme".

D'altra banda, la mateixa insatisfacció i la mateixa no-coincidència d'expectatives podem retrobar (a la pregunta 10) pel que fa a l'opinió dels sacerdots sobre la manera com hauria de ser entès el matrimoni i la manera com és generalment entès per la gent.

7. Un altre dels fets que al nostre entendre requeririen una reflexió és el que es deriva de la freqüent utilització de determinades expressions que, per dir-ho així, s'han posat de moda (del tipus "opció de fe", "opció lliure", "fe madura", etc.), quan hom comprova la notable ambigüetat d'aquestes fórmules i la dificultat que els propis capellans tenen d'explicitar-ne el contingut. El cas més palès es potser el de l'expressió referent a la maduresa de fe (pregunta 7) que com hem vist es presta a interpretacions molt diverses: des d'aquells que l'assimilen al pur fet del compliment de les pràctiques religioses, fins a l'actitud "maximalista" dels que l'identifiquen amb "la fe d'Abraham".

8. Finalment, és important també fixar-se en les valoracions molt diverses que es fan sobre el sentit i la utilitat dels cursets prematrimoniais. Tal vegada abans de sistematitzar-ne la implantació fóra interessant reflexionar sobre l'abast i la orientació que cal donar-los-hi, tenint en compte que per alguns capellans haurien d'ésser imposats "obligatòriament" mentre que hi ha qui arriba a fer al respecte una pregunta que a nosaltres ens ha semblat colpidora, i digna d'ésser considerada pel que conté d'actitud crítica envers un mateix i respectuosa envers els altres: "Mentre l'Església no ho arregli des de dalt, ¿per què martiritzar als de baix?"

9. Quines serien algunes de les possibles prolongacions d'aquesta primera etapa de l'estudi? Deixant de banda les prolongacions de tipus pastoral, en les quals no ens correspòn d'entrar, i referint-nos tan sols a prolongacions estrictament sociològiques, creiem que hi hauria la possibilitat de continuar aquest estudi amb l'objectiu de mirar de conèixer l'opinió de la gent (joves, parelles de promesos, matrimonis joves, matrimonis més grans) sobre:

- algunes de les mateixes qüestions plantejades en aquest qüestionari adreçat als sacerdots;

- 2 — els principals problemes de la vida matrimonial (en la relació entre la parella, i en la relació de la parella amb els fills). En aquests apartat caldria incloure-hi qüestions tals com la del divorci, el control de la natalitat, etc., però sense oblidar que n'hi ha d'altres, i sense oblidar tampoc que les qüestions més d'actualitat i de moda no són necessàriament les més fonamentals;
- l'actitud de l'Església, i específicament de la pastoral matrimonial de l'Església.

Fóra important, d'altra banda, de no pensar només en el temari d'aquesta possible enquesta, sinó també en les possibles maneres de fer-la (qüestionari escrit, entrevista feta pels mateixos capellans, entrevista feta per desconeguts, etc.: cadascuna d'aquestes possibilitats presenta avantatges i inconvenients, que caldria discutir i calibrar amb molta atenció). Quant al temari mateix, pot arribar a ésser tan summament extens, que caldria delimitar-lo molt bé, sabent quines qüestions volen ser aprofundides i quines relegades a un segon terme o simplement deixades de banda. Hi cabria també la possibilitat de pensar en diverses enquestes més especialitzades, i fetes a sectors diferents de la població.

En qualsevol cas, i suposant que hom consideri que val realment la pena donar continuïtat a aquest estudi, fóra molt positiu que totes aquestes qüestions no es deixessin simplement "en mans del sociòleg", sinó que fossin prèviament examinades i discutides pels propis responsables de la pastoral. Creiem sincerament que la nostra contribució i la nostra feina pot ser molt més útil si se'ns considera únicament com un instrument, i mai com els principals protagonistes.

APÈNDIX

Per tal d'ajudar a un estudi més minuciós dels resultats de l'enquesta, hi adjuntem en aquest apèndix un exemplar del qüestionari, en el qual s'han consignat les respostes obtingudes, des d'un punt de vista exclusivament quantitatiu. Cal advertir, però, que el fet que es tracti tan sols de la quantificació dels resultats vol dir que en cap cas l'apèndix no pot ésser considerat com a resum del conjunt, donat que hi manquen precisament els elements qualitius més importants i significatius.

QÜESTIONARI

Adreçat a tots els capellans de Menorca, sobre alguns aspectes de la problemàtica de la pastoral matrimonial

- Aquest qüestionari es anònim; vol dir que no es demana el nom, ni cap altra dada (edat, càrrec pastoral, etc.) que permeti la identificació de les persones; d'altra banda serà enviat i tractat fora de Menorca, on no retornarà més que en forma de resultats quantificats i de taules estadístiques. Aquesta decisió segurament exagerada ha estat adoptada per raons purament tècniques: per tal que es pogués contestar amb total llibertat i amb total sinceritat, les preguntes.
- En algunes preguntes és molt probable que cap de les possibilitats de resposta que s'ofereixen sigui prou satisfactòria; per aquest motiu es deixa al final de les preguntes un espai per a poder respondre de manera més matisada i expressant l'autèntic punt de vista personal.

1 Avui, són majoria les parelles que demanen el matrimoni eclesiàstic;

A

B

quina creu que serà la situació d'aquí 20 anys, l'any 2.000?

quina fóra al seu parer la situació ideal?

(una sola resposta; posar una creu al lloc corresponent)

31	—la majoria seguiran casant-se a l'Església.	—que tothom es casés a l'Església	9
10	—s'optarà majoritàriament pel matrimoni civil.	—que per l'Església no es casés ningú	—
3	—es prescindirà majoritàriament de la institució del matrimoni, tant civil, com eclesiàstic.	—que només es casessin a l'Església uns pocs, i que la gran majoria passés pel matrimoni civil	10
6	—altres. (explicar):	—que desaparegués la institució jurídica del matrimoni, tant civil com eclesiàstic	3
		—altres (explicar).	26

2 Perquè considera que la majoria demana avui el matrimoni eclesiàstic?

- 12 — té valor jurídic, però insuficient des d'un punt de vista cristià.
- (si es considera suficient una sola resposta, posar-hi una creu; si es considera necessari donar-ne mes d'una, numerar-les per ordre d'importància)
- sagramental.
- 16 — per tradició.
- 2 — per una opció de fe.
- 25 — per una mena de sentiment en el fons religiós encara encara que sovint poc conscient.
- 7 — per pressió social.
- altres. (explicar).
- sí, però amb condicions.

3 (contestar a cadascuna de les alternatives "sí - no". posant una creu al lloc corresponent).

	A		B	
	De fet, generalment accepta casar-los?		En consciència, preferiria casar-los o no?	

Quan una parella demana el matrimoni canònic

	sí	no	sí	no
— per tradició	46	3	17	30
— per una mena de sentiment en el fons religiós, encara que sovint poc conscient	48	1	30	14
— per pressió social	32	14	5	41

Si una parella es presenta com a creient però no practicant, i demana el matrimoni canònic

	sí	no	sí	no
Si es presenta com a no creient	17	31	—	50

Si una parella no admet el principi de indissolubilitat del matrimoni	sí	15	no	33	sí	6	no	42
Si no dóna cap valor a la qüestió de la fidelitat	sí	14	no	33	sí	1	no	46
Si no té cap projecte de creació d'una família cristiana	sí	27	no	20	sí	4	no	43
Si ha mantingut habitualment relacions prematrimonials	sí	47	no	1	sí	36	no	7
Si no vol tenir fills	sí	28	no	20	sí	15	no	33
Si ho demana sense que l'amor mutu sigui el motiu bàsic del matrimoni	sí	18	no	29	sí	3	no	47

4 En algún cas estaria disposat a fer la inscripció del matrimoni d'una parella sense que hi hagués cap mena de celebració litúrgica?

sí	24
no mai	23

Hi estaria disposat en el cas d'una parella cristiana, que amb tota consciència fés una celebració lliure, sense comptar amb cap sacerdot?

sí	22
no	25

I en el cas d'una parella no creient que ho demanés per a cobrir l'expedient administratiu, o per legitimar uns fills naturals, etc.?

sí	17
no	30

5 Quin valor creu que té el matrimoni civil?

(una sola resposta)

cap.	31	no	17
------	----	----	----

9 — En les — exactament igual que l'eclesiàstic.
(respondre a totes)

12 — té valor jurídic, però insuficient des d'un punt de vista cristià.

37 — té un valor no sols jurídic, sinó humà, encara que sigui diferent del sacramental.

1 — altres. (explicar).

17 — sí. 32 — no.

6 Si una parella que s'ha casat civilment li demanés el baptisme d'un fill ho acceptaria?

3 — sí. 4 — no.

15 — sí, però amb condicions.

41 — sí, però amb condicions.

Quines condicions?

39 — que sigui una opció lliure.

7 Quines condicions mínimes posaria a la celebració d'un matrimoni canònic?
(tantes respostes com sigui necessari)

10 El Sagrament del Matrimoni
— cap condició.

49 — ser batejats.

48 — ser creients.

22 — ser practicants.

30 — passar per un curset prematrimonial.

Quina utilitat tenen els curssets prematrimonials?

9 — moltíssima.

21 — molta.

10 — poca.

2 — gens.

— De què creu que serveixen? —

- Si una parella no admet al principi l'indissolubilitat del matrimoni sí 15 no 33
- Si no dona cap valor a la creació d'una família cristiana sí 27 no 43

23 — tenir una fe madura.

— Com es mesura concretament la maduresa de la fe?

- Si no vol tenir fills sí 28 no 20
- Si no demana sense que l'amoïnati sigui el motiu bàsic del matrimoni sí 18 no 29

4 En algun cas estaria disposat a fer la inscripció del matrimoni d'un casament litúrgic?

39 — que sigui una opció lliure.

— Quan es pot dir que és lliure la opció pel sagrament del matrimoni?

- Hi estaria disposat en el cas d'una parella que tingui una consciència plena i lliure sí 49 no 22
- Si estaria disposat en el cas d'una parella que tingui una consciència plena i lliure sí 48 no 25

8 De què serveix realment el sagrament del matrimoni?

(respondre a totes)

- té una eficàcia directe en l'èxit del matrimoni? sí 25 no 22
- serveix per a posar de manifest la fe de la parella? sí 38 no 9
- és una acció purament simbòlica? sí 2 no 42

5 Quin valor creu que té el matrimoni civil?

_____

_____

_____

9 En les celebracions matrimonials, amb quin d'aquests personatges
(respondre a totes)

A				B				
es sent personalment identificar?				creu que la gent el sol identificar?				
sí	1	no	48	amb un bruixot	sí	4	no	43
sí	17	no	32	amb un funcionari	sí	33	no	14
sí	4	no	45	amb un actor de teatre	sí	2	no	45
sí	3	no	46	amb un presentador d'espectacles	sí	4	no	43
sí	15	no	34	amb un concessionari de patents de legitimitat	sí	30	no	17

— altres. (explicar)

-----

10 El Sagrament del Matrimoni
(respondre a totes)

A				B			
hauria de ser entès com:				generalment és entès com:			

sí	45	no	1	un do gratuït	sí	13	no	33
sí	10	no	32	un joc gratuït	sí	10	no	32
sí	20	no	25	un contracte amb rendabilitat espiritual	sí	18	no	27
sí	1	no	45	un costum popular a mantenir com a tal	sí	36	no	10
sí	46	no	1	la manifestació d'una maduresa de fe	sí	9	no	38
sí	4	no	44	una tradició a extingir	sí	6	no	42
sí	8	no	38	una certificació de legitimitat	sí	43	no	3

sí 47 no 1 una manifestació pública de la maduresa d'amor sí 23 no 25
 sí — no 48 . . . una intromissió de l'Església en qüestions . sí 12 no 36
 sí 42 no 5 . . . . . una opció humana lliure . . . . . sí 36 no 11
 sí 46 no — . . . . . una opció lliure de fe . . . . . sí 13 no 33
 sí — no 48 . . . . . un tràmit burocràtic . . . . . sí 34 no 14
 altres. (explicar)

-----

11 Si vol afegir algún comentari

- sobre el qüestionari
- sobre el tema del qüestionari
- sobre els principals problemes de la pastoral matrimonial.

ho pot fer en aquest full. — Moltes gràcies.

Posi aquest qüestionari en el sobre ja preparat, i envii'l per correu. Separadament, i en el sobre més petit, envii el full indicat que el qüestionari ha estat contestat.

ESGLÉSIA DE MENORCA

**Butlletí oficial
del Bisbat**

Núm. 6 - JUNY - 1981

si 47	no 1	una manifestació pública de la maduresa d'amor	si 23	no 25
si —	no 48	una intromissió de l'Església en qüestions	si 12	no 36
si 42	no 5	una opció humana lliure	si 38	no 11
si 46	no —	una opció lliure de fe	si 13	no 33
si —	no 48	un tràmit burocràtic	si 34	no 14
altres. (explicar)				

---

11 Si vol afegir algun comentari

- sobre el qüestionari
- sobre el tema del qüestionari
- sobre els principals problemes de la pastoral matrimonial.

ho pot fer en aquest full. — Moltes gràcies.

Posa aquest qüestionari en el sobre ja preparat, i envia'l per correu. Separadament, i en el sobre més petit, envia el full indicat que el qüestionari ha estat contestat.